บทที่ 1

บทนำ

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไซโคลเดกซ์ทริน (Cyclodextrin, CD) เป็นสารโอลิโกแซคคาไรด์ ประกอบด้วยกลูโคสต่อกันเป็นวงแหวนปิดด้วยพันธะ α-1,4 (Schardinger, 1903; French และคณะ, 1965) สารไซโคลเดกซ์ทรินที่สามารถแยกได้ในธรรมชาติมี 3 ชนิด คือ α-, β- และ ɣ- CDs ซึ่งมีกลูโคสจำนวน 6,7 และ 8 หน่วยตามลำดับ จากการที่กลูโคสต่อกันเป็นวงแหวนนี้ทำให้มีโพรงตรงกลางดังรูปที่ 1.1 ภายในโพรงมีสมบัติเป็น hydrophobic เนื่องจากหมู่ C-H และ C-O-C ของกลูโคสจะหันเข้าด้านในของโมเลกุล ทำให้บริเวณนี้สามารถเกิดพันธะไฮโดรเจน แรงแวนเดอร์วาลล์ (Van der Vaal force) และ hydrophobic interaction กับสารบางชนิดทำให้เกิดเป็นสารประกอบเชิงซ้อน (inclusion complex) ได้ ส่วนบริเวณผิวภายนอกมีสมบัติเป็น hydrophilic ทำให้ไซโคลเดกซ์ทรินสามารถละลายน้ำได้ ซึ่งสมบัติของไซโคลเดกซ์ทรินแต่ละชนิดได้สรุปไว้ในตารางที่ 1.1 (Szejtli, 1990)

ผลึกของไซโคลเดกซ์ทรินแต่ละชนิดจะมีรูปร่างผลึกต่าง ๆ กัน ผลึกไซโคลเดกซ์ทรินจะไม่อยู่โดดเดี่ยวแต่จะรวมตัวเป็นผลึกร่วมกับโมเลกุลของน้ำ เช่น α-cyclodextrin $\cdot 6H_2O$, β-cyclodextrin $\cdot 11H_2O$, β-cyclodextrin $\cdot 12H_2O$, ɣ-cyclodextrin $\cdot 13.3H_2O$ โดยโมเลกุลของน้ำบางส่วนจะอยู่ภายในโพรงตรงกลางของไซโคลเดกซ์ทริน และบางส่วนจะเกาะอยู่บริเวณรอบนอกโมเลกุล และโมเลกุลของน้ำภายในโพรงตรงกลางนั้นจะถูกแทนที่ด้วยสารอินทรีย์หรือสารอนินทรีย์ที่มีขนาดพอเหมาะต่อโพรงนั้น ๆ เกิดเป็นสารประกอบเชิงซ้อน ซึ่งยังผลให้สมบัติทางเคมีหรือกายภาพของสารนั้นเปลี่ยนไป จึงมีผู้นำไซโคลเดกซ์ทรินมาใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ หลายประเภท เช่น อุตสาหกรรมยา อาหาร เครื่องสำอาง โดยใช้เป็นสารเพิ่มความเสถียร เพิ่มการละลาย ลดการระเหย หรือใช้ในการรักษากลิ่น รส ตลอดจนใช้กำจัดสารที่ไม่ต้องการออกจากสารละลาย (Saenger, 1980; Szejtli,1981; Fromming, 1981) และปัจจุบันได้มีรายงานถึงการนำไซโคลเดกซ์ทรินมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านอื่น ๆ อีกเช่น ใช้เป็นตัวเร่งปฏิกิริยา(catalytic activity) โดยการสังเคราะห์อนุพันธ์ของไซโคลเดกซ์ทรินเพื่อให้ทำหน้าที่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาการไฮโดรไลซ์ substituted

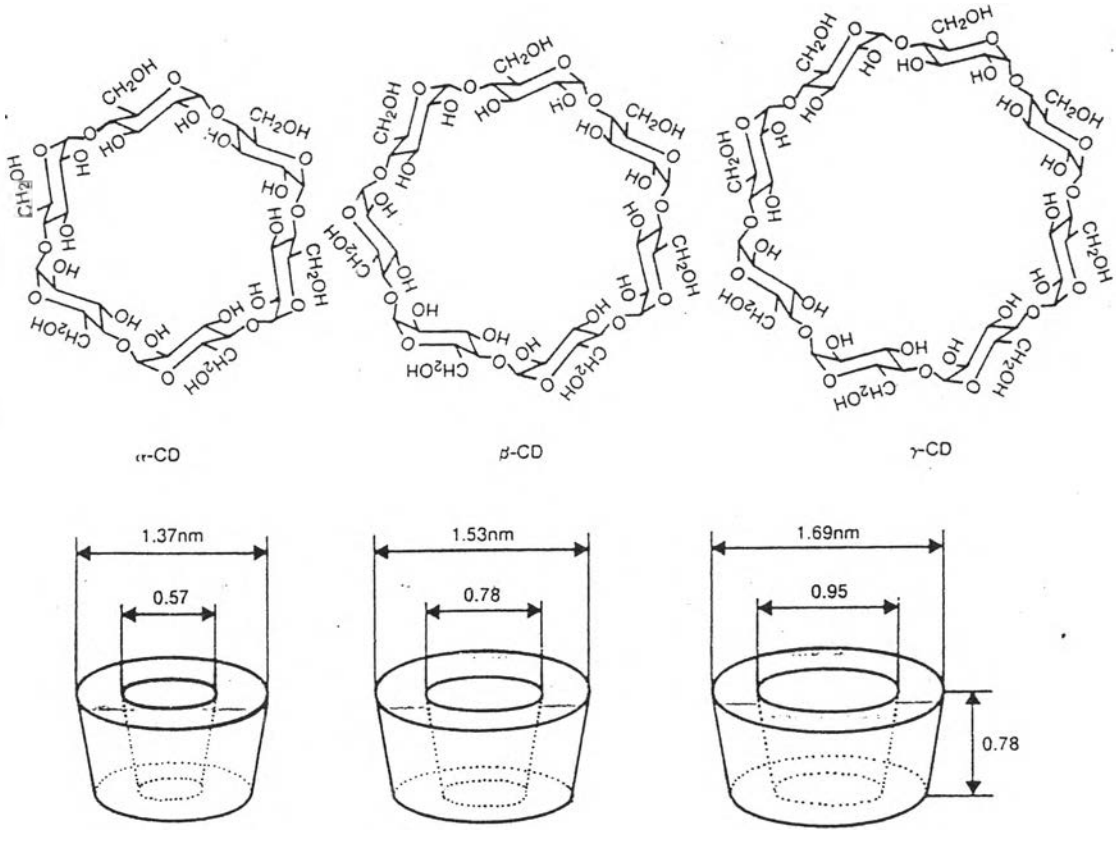

<u>รูปที่ 1.1</u> โครงสร้างของไซโคลเดกซ์ทรินและโพรงว่างภายในโมเลกุล

(Szejtli, 1990)

	α	β	γ
No. of glucose units	6	7	8
Molecular weight	972	1135	1297
Solubility in water (g/100ml at r.t.*)	14.5	1.85	23.2
$[\alpha]D^{25}$ (optical rotation)	150+0.5	162.5+0.5	177.4+0.5
Cavity diameter (^{o}A)	4.7-5.3	6.0-6.5	7.5-8.3
Height of torus (^{o}A)	7.9-0.1	7.9-0.1	7.9-0.1
Diameter of outer periphery (^{o}A)	14.6+0.4	15.4+0.4	17.5+0.4
Approx. cavity volume			
in 1 mol CD (ml)	104	157	256
in 1 g CD (ml)	0.1	0.14	0.22

* room temperature

ตารางที่ 1.1 สมบัติบางประการของไซโคลเดกซ์ทริน (Szejtli, 1990)

pyrophosphates, substituted phenyl acetates (Marzona และ Roda, 1990; Hennrich และ Cramer, 1965; Bender, 1978) นอกจากนี้ยังมีการนำไซโคลเดกซ์ทรินมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการแยก racemic mixture ออกจากกัน ด้วยเทคนิค HPLC โดยใช้ β-CD column (Florance และคณะ, 1987) ศักยภาพการใช้งานของไซโคลเดกซ์ทรินในปัจจุบันและอนาคตอาจสะท้อนให้เห็นได้จากตาราง 1.2 อนึ่งตลาดของไซโคลเดกซ์ทรินจะสามารถขยายได้มากกว่านี้ ถ้าสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตให้ดียิ่งขึ้น

ไซโคลเดกซ์ทรินผลิตได้จากการย่อยแป้ง ด้วยเอนไซม์ไซโคลเดกซ์ทรินไกลโคซิลทรานสเฟอเรส (cyclodextrin glycosyltransferase, CGTase, E.C.2.4.1.19) ซึ่งเอนไซม์นี้จะเร่งปฏิกิริยาการเปลี่ยนแป้งเป็นไซโคลเดกซ์ทริน โดยมีกลไกการทำงานเป็น 3 แบบ (Bender, 1986) คือ 1) cyclization เป็นการสังเคราะห์วงแหวนปิดของไซโคลเดกซ์ทรินจากโอลิโกหรือโพลีแซคคาไรด์ที่มีปลายเปิด 2) coupling reaction เป็นการสลายไซโคลเดกซ์ทรินเมื่อมีโอลิโกหรือโพลีแซคคาไรด์ตัวอื่นมารับไซโคลเดกซ์ทรินที่ถูกสลายนั้นและเกิดเป็นโอลิโกหรือโพลีแซคคาไรด์ที่มีปลายเปิด เป็นปฏิกิริยาย้อนกลับของ cyclization และ 3) disproportion ซึ่งเป็นการโยกย้ายหมู่ glycosyls ระหว่างโอลิโกหรือโพลีแซคคาไรด์ โดยปฏิกิริยาทั้ง 3 สามารถแสดงได้ดังนี้

$$G_n \underset{\text{coupling}}{\overset{\text{cyclization}}{\rightleftharpoons}} G_{(n-x)} + cG_x$$

$$G_n + G_m \rightleftharpoons G_{(n-x)} + G_{(m+x)}$$

disproportion

เมื่อ G_n และ G_m คือ 1,4-α-D-glucopyranosyl chains

n และ m คือ D-glucopyranosyl residues

x คือ ส่วนของ 1,4-α-D-glucopyranosyl chain

cG_x คือ cyclodextrins

Application	Market (ton year^{-1})	
	1989	Expect for 1995
Pharmaceutics	50	2,000
Food	700	2,500
Cosmetics	50	500
Agriculture	10	100
Chemical industry (separation, biotransformations, catalysis)	30	300
Other purposes (e.g. diagnostics)	10	200

Source:Consortium fur electrochemische Industrie GmbH. (Schmid, 1989)

ตารางที่ 1.2 ปริมาณการใช้ไซโคลเดกซ์ทรินในตลาดโลก

ปฏิกิริยา cyclization จะเกิดได้ดี เมื่อสับสเตรทเป็นโอลิโกหรือโพลีแซคคาไรด์ที่มีสายยาว โดยมีโมเลกุลลูกโซ่ของกลูโคส 16-80 หน่วย (Szejtli, 1988) และมีค่า dextrose equivalent ต่ำ แต่เมื่อมีโอลิโกหรือโพลีแซคคาไรด์สายสั้นหรือน้ำตาลโมเลกุลเดี่ยว เช่น glucose, maltose, α-methyl glucoside, sucrose, cellobiose และ maltobionic acid เป็นต้น จะทำให้เกิดปฏิกิริยา coupling มากกว่า ส่วนปฏิกิริยา disproportion จะเกิดเมื่อสับสเตรทเป็นแป้งที่มีสายยาวโดยจะไม่มีผลกระทบต่อการเกิดไซโคลเดกซ์ทริน

เอนไซม์ไซโคลเดกซ์ทรินไกลโคซิลทรานสเฟอเรส(CGTase) ผลิตได้จากแบคทีเรียหลายชนิด แต่ส่วนใหญ่จะเป็นแบคทีเรียในกลุ่มของ *Bacillus* เช่น *B. macerans* (Depinto และ Campbell, 1968; Lane และ Pirt, 1973), *B. circulans* (Okada และ Kitahata, 1973), *B. stearothermophilus* (Shiosaka และ Fumiya, 1973), Alkalophilic *Bacillus* sp. (Nakamura และ Horikoshi, 1976) ส่วนแบคทีเรียสกุลอื่นที่มีรายงานได้แก่ *K. pneumoniae* (Bender, 1977), *Thermoanaerobacter* sp. ATCC 53627 (Starnes, 1990) แบคทีเรียเหล่านี้จะผลิตเอนไซม์ CGTase แล้วขับออกมานอกเซลล์โดยเอนไซม์ที่แต่ละสายพันธุ์ผลิตอาจมีสมบัติต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 1.3

เอนไซม์ CGTase จากแบคทีเรียต่างสกุลหรือสายพันธุ์นอกจากจะมีสมบัติต่างกันบางอย่าง เช่น ช่วงการทำงานที่ pH ต่างกัน ความทนต่อ pH และอุณหภูมิ น้ำหนักโมเลกุลแล้วที่สำคัญคือ เอนไซม์ CGTase เหล่านี้ ยังอาจผลิตไซโคลเดกซ์ทรินทั้ง 3 ชนิด ในอัตราส่วนต่างกัน เช่น *B. macerans* (Depinto และ Campbell, 1968) และ *B. circulans* (Pongsawasdi และ Yakisawa, 1987) จะผลิตไซโคลเดกซ์ทรินในอัตราส่วนของ α : β : ɣ-CD เป็น 2.7:1:1 และ 1:10.5:0 ตามลำดับ ซึ่งจากตารางที่ 1.3 จะเห็นว่าเอนไซม์ CGTase ส่วนใหญ่จะผลิต β-CD เป็นผลิตภัณฑ์สำคัญ ซึ่งทำให้มีรายงานการผลิตและการใช้งานของ β-CD อย่างกว้างขวางมากกว่าไซโคลเดกซ์ทรินชนิดอื่น ในปัจจุบันได้มีความพยายามในการคัดเลือกหาสายพันธุ์ที่ผลิต ɣ-CGTase มากขึ้น เนื่องจาก ɣ-CD มีศักยภาพสูงกว่า β-CD ในการใช้งานในอุตสาหกรรม เพราะ ɣ-CD มีโพรงใหญ่และละลายน้ำได้ดีกว่าไซโคลเดกซ์ทรินตัวอื่น ๆ ปัจจุบันมีรายงานเกี่ยวกับบางสายพันธุ์ที่ผลิต ɣ-CGTase

Organism	Predominant product	Optimum pH (activity)	Mol. wt.	pI	Reference
B. stearothermophilus	α-CD	6	68,000	4.5	Kitahata และ Okada (1982)
K. pneumoniae M 5al	α-CD	6-7.2	68,000	4.8	Bender (1982)
B. megaterium	β-CD	5-5.7	ND	4.6	Kitahata และ Okada (1974)
Alkalophilic Bacillus 38-2*	β-CD	1)4.6	88,000	5.4	Nakamura และ Horikoshi (1976)
		2)7.0	85,000-88,000	5.3	
		3)9.5	85,000-88,000	5.4	
Micococcus sp.	β-CD	5.8	88,000	4.2	Yagi และคณะ (1980)
Alkalophilic Bacillus 17-1	β-CD	6	74,140	ND	Yamamoto และคณะ (1972)
B. firmus/lentus 290-3	γ-CD	6.8	75,000	4.1	Englbrecht (1990)

ND, ไม่มีข้อมูล

* แบคทีเรียผลิต CGTase ที่มี optimum pH 3 ค่า โดยอยู่ในช่วงกรด เป็นกลางและเบส

ตารางที่ 1.3 สมบัติบางประการของ เอนไซม์ CGTase

เช่น Kato และ Horikoshi (1986) พบ *B. subtilis* 313 และ Englbrecht และคณะ (1990) คัดเลือกได้สายพันธุ์ *B. firmus/lentus* 290-3 เป็นต้น

ถึงแม้ว่าไซโคลเดกซ์ทรินจะมีศักยภาพในการใช้งานได้หลายประเภท แต่การนำไซโคลเดกซ์ทรินมาใช้ในอุตสาหกรรมจริง ๆ ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก โดยข้อจำกัดประการหนึ่งคือราคาของไซโคลเดกซ์ทรินยังค่อนข้างสูง ดังนั้นจึงมีผู้พยายามคิดหาวิธีที่จะลดต้นทุนในการผลิตไซโคลเดกซ์ทรินลงให้ได้มากที่สุดไม่ว่าจะเป็นการหาสายพันธุ์แบคทีเรียที่ผลิตเอนไซม์ CGTase ที่ทนต่ออุณหภูมิสูง เช่น สายพันธุ์ *Thermoanaerobacter* sp.(Starnes, 1990) เพื่อเพิ่มความเสถียรในการทำงานของเอนไซม์ในระหว่างกระบวนการเร่งปฏิกิริยา หรือการหาแบคทีเรียที่ผลิตแต่ไซโคลเดกซ์ทรินชนิดที่ต้องการเท่านั้น และนอกจากนี้ยังได้มีการนำเทคนิคพันธุวิศวกรรมมาใช้ในการพัฒนาวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเอนไซม์ CGTaseให้ได้ปริมาณมากขึ้น

ในเชิงอุตสาหกรรมการผลิตเอนไซม์ CGTaseในถังหมักก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะสามารถผลิตเอนไซม์นี้ได้ในปริมาณสูง ปัจจัยสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง คือการหาสภาวะที่เหมาะสมต่อการผลิตเอนไซม์ไม่ว่าจะเป็นแหล่งอาหาร เช่น แหล่งต้นคาร์บอน แหล่งต้นไนโตรเจน pH ของอาหารเลี้ยงเชื้อหรือ อุณหภูมิ ซึ่ง Makela และคณะ (1990) พบว่าเมื่อเลี้ยง *Bacillus circulans* var.*alkalophilus* (ATCC 21783) ในถังหมักขนาด 10 ลิตร แบคทีเรียจะมีรูปแบบการเจริญและการผลิตเอนไซม์คล้ายคลึงกับเมื่อเลี้ยงแบคทีเรียนี้ในขวดเขย่า นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่นกระบวนการผลิตของถังหมัก ซึ่งมีทั้งแบบต่อเนื่องและไม่ต่อเนื่อง อัตราการป้อนสับสเตรท อัตราการกวน อัตราการป้อนอากาศ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแต่มีผลต่อการผลิตเอนไซม์ CGTase ทั้งสิ้น

นอกจากการเพิ่มผลผลิตไซโคลเดกซ์ทรินจะมุ่งไปที่ขั้นตอนการผลิตเอนไซม์ CGTase แล้ว ยังได้มีผู้สนใจต่อขั้นตอนการผลิตไซโคลเดกซ์ทรินเองด้วย ดังเช่นชนิดของ solvent สำหรับตกตะกอนไซโคลเดกซ์ทรินออกไประหว่างการเกิดปฏิกิริยา (Starnes, 1990) และอีกวิธีหนึ่งที่มีผู้ศึกษากันมากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาคือ การตรึงเอนไซม์ CGTase เพื่อที่จะทำให้สามารถใช้เอนไซม์ผลิตไซโคลเดกซ์ทรินได้หลายครั้ง และผลิตไซโคลเดกซ์ทรินอย่างต่อเนื่อง

การตรึงเอนไซม์มีหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีจะมีผลต่อคุณสมบัติของเอนไซม์ที่ถูกตรึงต่างกัน การตรึงเอนไซม์สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ การตรึงเอนไซม์กับตัวค้ำที่

เป็นของแข็งด้วยพันธะโควาเลนท์ (covalent attachment to support) หรือแรงดูดซับ (adsorption) ส่วนอีกวิธีคือการดักจับ (entrapment) เอนไซม์ไว้ใน matrix หรือ lattice ของพอลิเมอร์หรือ semi-permeable membrane การตรึงเอนไซม์ด้วยพันธะโควาเลนท์จะเป็นการใช้พันธะโควาเลนท์ระหว่างเอนไซม์และตัวค้ำ โดยตัวค้ำจะต้องมีหมู่ฟังก์ชันอยู่ด้วย ส่วนการตรึงโดยใช้แรงดูดซับจะแบ่งเป็น 2 ชนิดคือ การดูดซับทางกายภาพ (physical adsorption) โดยตัวค้ำที่นิยมใช้คือ activated carbon, silica gel, alumina เป็นต้น ส่วนการดูดซับอีกประเภทหนึ่งจะอาศัยแรงระหว่างประจุ (ionic binding) ของตัวค้ำและเอนไซม์ ซึ่งตัวค้ำที่นิยมใช้คือ CM-cellulose, amberlite และ DEAE-cellulose เป็นต้น การจะเลือกวิธีใดในการตรึงเอนไซม์จะต้องพิจารณาหลายปัจจัย เช่น แอคติวิตีของเอนไซม์หลังถูกตรึง การใช้งาน การ regenerate เอนไซม์ และราคาต้นทุนการผลิต ข้อดีและข้อเสียของแต่ละวิธีได้สรุปไว้ในตารางที่ 1.4

การพิจารณาวิธีที่เหมาะสมต่อการตรึงเอนไซม์นั้นจะต้องพิจารณาถึงผลของการตรึงเอนไซม์ต่อแอคติวิตีของเอนไซม์นั้น โดยถ้าสภาวะที่ใช้ในการตรึงรุนแรงเกินไป อาจทำให้เอนไซม์สูญเสียแอคติวิตีได้ นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาถึงสภาวะของเอนไซม์ที่ถูกตรึงแล้วจะเหมาะสมต่อการทำงานของเอนไซม์หรือไม่ เช่น ถ้าใช้วิธีการดักจับเอนไซม์ (entrapment) เอนไซม์จะต้องเข้าไปอยู่ใน lattice ซึ่งถ้าเป็นกรณีของเอนไซม์ CGTase ที่มีแป้งเป็นสับสเตรทแล้ว แป้งซึ่งมีโมเลกุลใหญ่อาจไม่สามารถผ่านเข้าไปถึงเอนไซม์ได้ และที่สำคัญสำหรับการผลิตไซโคลเดกซ์ทรินในระดับอุตสาหกรรมนั้น ค่าใช้จ่ายในการตรึงเอนไซม์ควรจะต่ำ ซึ่งการตรึงเอนไซม์โดยใช้ตัวค้ำนั้นค่าใช้จ่ายจะค่อนข้างต่ำกว่าการดักจับ และนอกจากนี้การตรึงเอนไซม์กับตัวค้ำโดยอาศัยแรงดูดซับยังสามารถ regenerate เอนไซม์ได้ง่ายด้วย ซึ่งการดักจับและการตรึงโดยพันธะโควาเลนท์ไม่สามารถทำได้ ดังนั้นการจะเลือกวิธีใดในการตรึงเอนไซม์จะต้องพิจารณาปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน สำหรับการตรึงเอนไซม์ CGTase นี้ มีผู้ทำการศึกษากันมาก โดยมีวิธีการตรึงหลายวิธี แต่วิธีที่นิยมใช้คือการตรึงโดยใช้แรงดูดซับ (adsorption) โดย Kato และ Horikoshi (1984)ได้ตรึงเอนไซม์บนตัวค้ำที่สังเคราะห์ขึ้นมา (synthetic adsorption resin) DIAON HP-20 ซึ่งการตรึงเอนไซม์บนตัวค้ำนี้ทำให้ acid CGTase สูญเสียแอคติวิตีไป แต่เอนไซม์ที่ถูกตรึงมีความเสถียรต่ออุณหภูมิสูงได้ดีกว่าเอนไซม์อิสระและเอนไซม์สามารถทำงานได้นานถึง 2 สัปดาห์โดยไม่สูญเสียแอคติวิตี ส่วน

Characteristic	Carrier binding method				
	Physical adsorption	Ionic adsorption	Covalent binding	Cross-linking method	Entrapping method
Preparation	Easy	Easy	Difficult	Difficult	Difficult
Enzyme activity	Low	High	High	Moderate	High
Binding force	Weak	Moderate	Strong	Strong	Strong
Regeneration	Possible	Possible	Impossible	Impossible	Impossible
General applicability	Low	Moderate	Moderate	Low	High
Cost of immobilization	Low	Low	High	Moderate	Low

ตารางที่ 1.4 เปรียบเทียบคุณสมบัติของวิธีตรึงเอนไซม์แต่ละวิธี (Chibata, 1978)

Nakamura และ Horikoshi (1977) ได้ตรึงเอนไซม์บน vinylpyridine copolymer ซึ่งเป็น ion-exchange resin พบว่าเอนไซม์ที่ถูกตรึงแล้ว จะมีความเสถียรต่อ pH และอุณหภูมิคงเดิม แต่อุณหภูมิที่เหมาะสมต่อการเร่งปฏิกิริยาของเอนไซม์จะสูงขึ้นดังตารางที่ 1.5 นอกจากนี้ Yang และ Su (1989) ได้ตรึงเอนไซม์บน chitosan โดยใช้พันธะโคเวาเลนท์ ซึ่งทำให้เอนไซม์มีความเสถียรต่ออุณหภูมิดีขึ้น และเอนไซม์ CGTase ที่ถูกตรึงนั้นสามารถผลิตไซโคลเดกซ์ทรินซ้ำกันได้ถึง 4 ครั้ง แต่เมื่อผลิตแบบต่อเนื่องแล้วเอนไซม์จะมี half life เพียง 6 วัน

ประเทศไทยมีผลิตผลหลักที่สำคัญจากภาคเกษตรกรรมคือ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ปัจจุบันได้มีการมุ่งเน้นที่จะทำการแปรรูปผลิตผลเหล่านี้ให้เป็นสารที่มีคุณค่าและมีราคาสูงขึ้น การแปรรูปแป้งให้เป็นไซโคลเดกซ์ทรินเพื่อนำไปใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่รองรับ จึงน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อเกษตรกรและประเทศไทยโดยส่วนรวม ซึ่งนอกจากจะเป็นการเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นการลดต้นทุนการผลิตในอุตสาหกรรม และลดการพึ่งพาต่างประเทศลงได้อีกด้วย

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยต่อเนื่องจากงานที่กลุ่มวิจัยที่ภาควิชาชีวเคมี คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาเชื้อ *Bacillus* A11 ที่แยกจากดินในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสามารถผลิตเอนไซม์ CGTase ได้ในปริมาณสูง (Pongsawasdi และ Yakisawa, 1987; วัลยา, 2534) งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการผลิตเอนไซม์ CGTase โดย *Bacillus* A11 โดยเน้นการใช้แป้งข้าวเจ้าเป็นส่วนประกอบในอาหารเลี้ยงเชื้อและทำการเลี้ยง *Bacillus* A11 ในถังหมักขนาด 5 ลิตร โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. คัดเลือกสูตรอาหารที่เหมาะสมต่อการผลิตเอนไซม์ CGTase ด้วย *Bacillus* A11 ในระดับขวดเขย่า และเน้นการใช้แป้งข้าวเจ้าทดแทน soluble starch ซึ่งต้องซื้อจากต่างประเทศ

2. หาสภาวะที่เหมาะสมในการผลิตเอนไซม์ CGTase โดย *Bacillus* A11 ในถังหมักขนาด 5 ลิตร

3. หาสภาวะที่เหมาะสมในการตรึงเอนไซม์ CGTase บน DEAE-cellulose ซึ่งเป็น anion exchanger รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบสมบัติของเอนไซม์ก่อนและหลังตรึง

4. หาสภาวะที่เหมาะสมสำหรับการผลิตไซโคลเดกซ์ทริน โดยใช้เอนไซม์ CGTase ที่ถูกตรึงนั้น

Property	Immobilized CGTase	Native CGTase
Optimum pH	5.5-6.0	4.5-5.0;7.5-8.5
Optimum temperature, °c	55	50
Stable pH[a]	6.0-8.0	6.0-9.0
Stable temperature[b], °c	Up to 60	Up to 60
Yield of CDs from potato starch[c], %	75	76

[a] For 30 min at 60 °c, [b] For 30 min at pH 7.0, [c] Reaction at pH 8.0

ตารางที่ 1.5 สมบัติของเอนไซม์ CGTase จาก Bacillus sp. No 38-2 (Nakamura และ Horikoshi, 1977) เปรียบเทียบระหว่างเอนไซม์อิสระกับเอนไซม์ที่ถูกตรึง